

DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Problematica drepturilor persoanelor cu dizabilități reprezintă un subiect amplu dezbătut de forurile naționale și internaționale. Considerăm potrivită alegerea de a analiza unele aspecte legislative ce fac referire directă la drepturile acestei categorii.

Legislație internațională

Cele mai semnificative instrumente legislative cu caracter internațional sunt: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Declarația de la Madrid și Declarația de la Roma. Na propunem în continuare să trecem în revistă câteva dintre articolele considerate de noi ca fiind cele mai relevante în ceea ce privește problematica vizată în acest volum.

Declarația Universală a Drepturilor Omului

Acest act reprezintă cel mai important document în materie de drepturi ale omului. Declarația reprezintă un „ideal comun spre care să tindă toate popoarele și toate națiunile, pentru ca toate persoanele și organele societății să se străduiască” să ofere o lume mai bună și bazată pe drepturi tuturor cetățenilor săi.

Prin articolul 1 este consemnată egalitatea în demnitate și drepturi a tuturor indivizilor societății. Astfel persoanele cu dizabilități locomotorii sunt incluși și ei la rândul lor în această categorie. Declarație pune un accent deosebit pe eliminarea

tuturor barierelor existente și formelor de discriminare manifestate în societatea contemporană.

Printre cele mai importante drepturi promovate de Declarația Universală a Omului amintim:

- Dreptul la viață, libertate și securitate personală;
- Dreptul la egală protecție în fața legii;
- Dreptul la cetățenie;
- Dreptul la proprietate;
- Dreptul la liberă gândire și exprimare a opiniilor;
- Dreptul de a nu fi discriminat pe diferite considerente;
- Dreptul la muncă plătită în condițiile legii din fiecare stat;
- Dreptul la educație;
- Dreptul la recreere;
- Dreptul la asistență medicală;
- Dreptul la o viață culturală.

Drepturile amintite reprezintă doar o parte dintre direcțiile oferite de Declarația Universală a Drepturilor Omului. Acest document a reprezentat baza pentru multe dintre actele oficiale și reglementările ulterioare apărute în materie de drepturi ale omului, atât la nivel universal cât și la nivel european.

Legislația internațională cât și cea națională ulterioară privind protecția persoanelor cu nevoi speciale a apărut în conformitate cu prevederile acestui document internațional. Este important ca instituțiile de la nivel național dar și internațional să acționeze în conformitate cu principiul egalității și nondiscriminării.

Persoanele cu dizabilități locomotorii sunt o parte numeroasă, dar și importantă a societății contemporane. La fel ca și restul indivizilor din societate persoanele cu nevoi speciale au drepturi ce trebuie respectate, însă au și responsabilități pe care trebuie să le respecte.

Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost și va rămâne în continuare unul dintre cele mai imponente documente în materie de drepturi.

Declarația de la Madrid : Non-Discriminare + Acțiune Pozitivă = Incluziune Socială

Această declarație a fost adoptată cu prilejul organizării la Madrid a Congresului European cu privire la persoanele cu dizabilități. Cu această ocazie cei 600 de participanți au proclamat **anul 2003 ca An European al Persoanelor cu Dizabilități**.

La aceea perioadă existau aproximativ 50 milioane de persoane cu dizabilități la nivelul Uniunii Europene, însă din păcate numărul acesta este în continuă creștere. Acest fenomen obligă astfel instituțiile abilitate să ia atitudini concrete în vederea diminuării fenomenelor cu caracter exclusiv care au loc în societatea actuală. În cadrul acestui proiect s-a subliniat faptul că dizabilitatea este un subiect care ține de drepturile omului, deoarece în articolul 1 al acestui document este precizat faptul că persoanele cu dizabilități sunt îndreptățite să aibă aceleași drepturi ca toți ceilalți cetățeni, ele sunt libere și egale ca demnitate și drepturi. Cu ocazia acestei întruniri s-au conturat câteva viziuni de bază care reprezintă principiile integrării persoanelor cu dizabilități în societate. Aceste **orientări** fac referire la următoarele:

- *Persoanele cu dizabilități doresc șanse egale și nu milă – astfel se pune accentul pe reabilitatea individuală, pe creșterea autonomiei persoanei cu deficiență;*
- *Barierele societății duc la discriminare și excludere socială – bariere precum inaccesibilitatea, imposibilitatea de a se folosi de toate drepturile de care dispun prin lege, nivelul scăzut de educație sau sărăcia favorizează cele*

două procese de înlăturare a persoanelor cu dizabilități din societate;

– *Persoanele cu dizabilități: cetățeni invizibili – acest lucru se datorează discriminării, excluderii și lipsei de accesibilitate. Atât timp cât aceștia nu au condiții să „iasă la lumină”, ei nu vor putea fi văzuți;*

– *Non-Discriminare+Acțiunea Pozitivă=Incluziunea socială – pentru a putea realiza cu succes procesul de incluziune socială este necesară alăturarea a două elemente: atitudinea antidiscriminatorie din partea societății alături de dreptul la independență, integrare și participare la viață comunității.*

Susținătorii acestei declarații pornesc de la „sloganul” : „Societatea incluzivă pentru toți” și declară că „O societate care elimină o parte dintre membrii săi este o societate săracă [...] Ceea ce se face astăzi în numele dizabilității, va însemna ceva pentru toți oamenii din lumea de mâine” (Declarația de la Madrid).

Programul propus în cadrul Congresului vizează:

- *Îmbunătățirea măsurilor legislative;*
- *Schimbarea atitudinii față de persoanele cu nevoi speciale;*
- *Acordarea de servicii care să promoveze o existență independentă;*
- *Acordarea de sprijin pentru familii;*
- *Oferirea unei atenții speciale femeii cu dizabilități;*
- *Promovarea caracterului public al dizabilității;*
- *Promovarea accesului la locurile de muncă, ca factor cheie al incluziunii sociale.*
- *Promovarea implicării persoanelor cu dizabilități în toate domeniile care-i vizează direct*

– „Nimic despre persoanele cu dizabilități,
fără persoanele cu dizabilități!”

Declarația de Roma

Acest document a avut în vedere realizarea de directive cu privire la educația persoanelor cu cerințe educative speciale. Directivele consemnate au fost luate în intervalul 13-15 iunie 2002 și s-a avut în vedere furnizarea unui program educațional inclusiv pentru toți elevii cu deficiențe, indiferent de natura lor. Se pune de asemenea un accent deosebit pe dreptul la educație pentru fiecare persoană, fără discriminări și fără să se facă diferențe. Se dorește eliminarea tuturor barierelor din acest domeniu. Acest document subliniază importanța implicării cât mai intensă a guvernelor, a grupurilor de sprijin, a profesorilor, a grupurilor de părinți, dar mai ales a persoanelor cu nevoi speciale și a familiilor acestora în găsirea de soluții pentru îmbunătățirea accesului la educație pentru majoritatea celor cu nevoi speciale, care de de cele mai multe ori sunt excluși.

Se consideră că orice copil trebuie să aibă acces la educație, la cultură și la diversele forme de recreere promovate prin sistemul de învățământ, că orice copil trebuie să aibă șanse egale și să nu fie discriminat. Această declarație pledează pentru integrarea socială și educațională a persoanelor cu nevoi speciale. Se dorește elaborarea, finanțarea și îmbunătățirea sistemelor de învățământ, pentru a fi capabile să includă în școlile obișnuite copiii cu diferite grade de incapacitate.

Declarațiile adoptate la nivel internațional țin să menționeze încă o dată importanța realizării de noi strategii pentru persoanele cu nevoi speciale. Acestea fac parte din societatea în care trăim și trebuiesc respectate și ajutate indiferent de infirmitatea pe care o au.

Persoanele cu dizabilități locomotorii trebuie să aibă acces în toate unitățile de învățământ. Dreptul la educație este prevăzut în toate actele naționale și internaționale în materie de

drepturi. În vederea implementării acestui drept toate unitățile de învățământ sunt obligate să asigure accesibilitatea acestor indivizi și să realizeze tot ce este necesar pentru ca fiecare individ, fără niciun fel de discriminare, să poată lua parte la cursurile educative existente la nivelul fiecărei comunități în parte. Prin educație se poate realiza mult mai ușor procesul de integrare socială și profesională a persoanelor cu dizabilități locomotorii, a tuturor persoanelor cu nevoi speciale. Consemnăm de asemenea, conform Declarației de la Roma, că este obligația statelor și națiunilor să ajute la realizarea acestui proces.

Legislație națională

În continuare ne propunem să trecem în revistă trei dintre cele mai importante acte normative specifice sistemului legislativ românesc în ceea ce privește drepturile și responsabilitățile persoanelor cu dizabilități.

Constituția României

Constituția reprezintă legea fundamentală a unui stat. Acest document oficial cuprinde toate reglementările referitoare la drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor din România. Drepturile și libertățile exprimate în Constituția României sunt aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și cu celelalte tratate la care România este parte.

Articolul 16 specifică faptul că „cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”.

În Constituție regăsim următoarele drepturi esențiale și pentru persoanele cu dizabilități locomotorii:

- Dreptul la viață (art.22);
- Dreptul la integritate fizică și psihică;

O lume diferită, o lume la fel...

- Dreptul la libertate în exprimarea gândurilor și a opiniilor proprii;
- Dreptul de a avea acces la informațiile de interes public (art.31);
- Dreptul la educație (art.32);
- Accesul la cultură (art. 33);
- Dreptul la ocrotirea sănătății (art. 34);
- Dreptul la muncă și protecție socială în muncă (art. 41):
- Dreptul de a întemeia o familie (art. 48);

Protecția persoanelor cu handicap (art. 50) – „Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor, de prevenire și tratament ale handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap la viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor.”

Putem observa că parte dintre drepturile menționate în Legea 448/2006 privind protecție și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap sunt derivate din prevederile Constituției României.

Ca o concluzie ne putem opri asupra faptului că toți, indiferent de diferențe sau asemănări, suntem egali și avem drepturi pe care nimeni nu ni le poate încălca. Astfel, Constituția României, susține egalizarea de șanse, blamează discriminarea și oferă prioritate integrării socio-profesionale a persoanelor cu nevoi speciale.

Legea nr. 448 /2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap

Legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap reprezintă baza legislativă, din România, privind construcția și implementarea politicilor și programelor destinate protecției și promovării drepturilor persoanelor cu nevoi speciale. Aceasta cuprinde 10 capitole în

care sunt specificate toate zonele de interes din acest domeniu. Există atât informațiile pentru persoanele cu nevoi speciale, cât și numeroase reglementări cu adresabilitate la specialiștii din domeniul protecției persoanelor cu dizabilități.

Accentul se pune îndeosebi pe definiții și principii, drepturile persoanelor cu nevoi speciale, serviciile, prestațiile și facilitățile oferite acestui grup. Sunt totodată menționate și responsabilitățile acestor persoane, instituțiile și personalul care trebuie să se ocupe de ei, să vegheze la respectarea drepturilor lor și oferirea de servicii pentru acoperirea nevoilor acestora. Este esențial să înțelegem că persoanele cu dizabilități locomotorii au aceeași categorie de drepturi ca și celelalte persoane ale societății. Această lege vine în susținerea integrării sociale, culturale, educaționale și profesionale a persoanelor cu nevoi speciale.

Hotărârea nr. 1175 din 29/09/2005 privind aprobarea Strategiei Naționale pentru protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap în perioada 2006-2013

Strategia națională pentru protecția și integrarea socială a persoanelor cu dizabilități se va aplica pe o perioadă de 7 ani - 2006-2013 – și va purta denumirea de „Șanse egale pentru persoanele cu handicap – către o societate fără discriminări”.

Prin intermediul acestui act oficial se recunoaște și se dorește:

- Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu deficiențe
- Promovarea participării depline a persoanelor cu nevoi speciale în societate
- Îmbunătățirea calității vieții
- Egalizarea șanselor pentru persoanele cu deficiențe
- Eliminarea formelor de discriminare
- Ocuparea și încadrarea în muncă
- Respectarea principiului „Nimic pentru noi, fără noi!”

„Scopul Strategiei este de a asigura exercitarea totală de către persoanele cu nevoi speciale a drepturilor și libertăților fundamentale, în vederea creșterii calității vieții acestora.” (Strategia Națională, 2005:3)

Strategia Națională urmărește atingerea a **3 obiective generale** până la sfârșitul anului 2013:

- Promovarea integrării sociale a persoanelor cu nevoi speciale ca cetățeni activi în măsura de a-și controla viața.
- Acordarea de sprijin pentru familiile care au în componență persoane cu dizabilități
- Creșterea gradului de ocupare a forței de muncă pentru persoanele cu handicap.

Prin măsurile specificate în planul de acțiune privind implementarea Strategiei Naționale se dorește ca scopul final al acesteia să fie realizarea procesului de integrare socio-profesională a persoanelor cu nevoi speciale.

Cercetările în domenii demonstrează faptul că prin integrarea persoanelor cu nevoi speciale există doi „câștigători”: pe de o parte, societatea care obține scăderea numărului de persoane dependente de servicii sociale din această categorie, și pe de altă parte, persoanele cu dizabilități, care-și pot câștiga autonomia și li se asigură creșterea calității vieții.

Începuturile implementării aduc în prim plan multe dintre greșelile făcute. De exemplu putem să ne gândim la rampele de acces, care, acolo unde sunt, în proporție de peste 80% sunt inaccesibile persoanelor cu dizabilități locomotorii.

Este absolut necesară apariția unor sancționări care să forțeze societatea și instituțiile abilitate să implementeze Strategia Națională astfel încât să fie acoperite nevoile de bază ale acestui grup vulnerabil.

Nevoile persoanelor cu dizabilitate fizică

A ajuta o persoană cu dizabilități, fie ele locomotorii sau de altă natură, presupune a fi atent la toate trebuințele și nevoile acesteia. De multe ori, specialiștii se înșeală în dorința de a satisface cât mai multe nevoi ale persoanelor cu dizabilități.

Iacob Luminița arată că „nevoia nu este doar ceea ce-i lipsește unei persoane, ci mai ales ceva către care tinde această persoană” semnificând mai ales ceea ce o animă profund spre un anumit obiectiv, fiind o manifestare a dorințelor de a fi (2001:90).

De multe ori se întâmplă ca nevoia să fie confundată cu cererea, ca de exemplu putem spune că o persoană cu nevoi speciale cere un pahar cu apă, însă nevoia ei nu este una de ordin fiziologic, ci de ordin de afiliere; o astfel de persoană simte nevoia să fie în compania cuiva, să aibă prieteni, să fie parte integrantă a unui grup, fie el cât de mic.

Este important să ținem cont de ceea ce poate o persoană cu nevoi speciale să facă singură și apoi să oferim ajutorul nostru. Prin această modalitate noi, cei „normali”, trebuie să asigurăm posibilitatea unei persoane cu dizabilități să-și manifeste autonomia. În ciuda problemelor pe care le poate avea o persoană cu dizabilități fizice ea poate să execute numeroase acțiuni fără ajutorul nimănui, ea poate fi stăpână pe o parte semnificativă din viața ei, poate fi o persoană integrantă a unui grup de indivizi, fie ei la fel cu probleme locomotorii, fie ei fără astfel de probleme de sănătate.

Prestații, gratuități și scutiri pentru persoanele cu nevoi speciale

Persoanele cu dizabilități beneficiază în conformitate cu prevederile legale de o serie de prestații, gratuități și scutiri. Ne propunem în continuare să amintim o parte dintre acestea.

Prestațiile în bani prevăzute de legislația în vigoare sunt următoarele:

- Alocație de stat pentru copiii cu handicap, în condițiile și cuantumul prevăzute de lege, majorat cu 100%;
- Alocație de întreținere pentru copiii cu handicap, aflați în plinsament familial sau încredințați, potrivit legii, unei familii sau persoane, sau unui organism privat, autorizat potrivit legii, în cuantumul prevăzut de lege majorat cu 50%;
- Ajutorul special lunar acordat persoanelor adulte inapte de munca, pe toată perioada handicapului, iar cei cu venituri până la acest cuantum primesc diferența până la nivelul ajutorului special lunar;
- Un salariu acordat asistentului personal al persoanei cu handicap, în raport cu dispozițiile legale privind salarizarea asistentului social debutant din unitățile bugetare.

Printre cele mai semnificative gratuități prevăzute de legislație amintim:

- Gratuitatea serviciilor hoteliere, în cazul însoțirii în spital al copiilor cu handicap pentru membrul de familie care îl însoțește;
- Gratuitatea transportului interurban cu tren de persoane, clasa a II-a , cu autobuzele sau navele pentru transport fluvial, în limita a 12 călătorii pe an, pentru cei cu handicap grav dar și pentru însoțitorii acestora;